

Found in Translation met Caroline Lamarche

Begeleiding: Rokus Hofstede, oktober 2016

Vertaling Edith Klapwijk:

Het einde van de bijen (fragment)

Sommige weken heb ik het zo druk dat ik niet eens de tijd neem om mijn moeder te bellen. Als haar iets zou overkomen zou ik er geen weet van hebben. Ik verdenk haar ervan te willen sterven zonder iemand lastig te vallen, zonder ander voortekenen dan een zinnetje dat ze zich onlangs liet ontvallen, op de toon van een vaststelling. *Ik vraag me af of ik volgende lente mijn grote schoonmaak nog zal kunnen doen.* (...) Ze zei het onbewogen, zoals ze me het jaar dat ze vijfenzeventig werd had gezegd: *het is de laatste keer dat ik mijn bijenkasten in het bos ga bezoeken.*

De bijenkasten stonden op een kilometer van het huis en het pad dat er naartoe voerde was hobbelig, vooral wanneer je er een kruiwagen vol ramen met sijpelende honingraten over moest duwen. Vader had de bijenstand gebouwd, met een dak van teerdoek en sparrenhouten schotten waaruit goudkleurig sap traande als honing. Maar

Brontekst Caroline Lamarche:

La fin des abeilles (extrait)

Certaines semaines où je suis extrêmement occupée, je ne prends même pas le temps de téléphoner à ma mère. S'il lui arrivait quelque chose, je ne le saurais pas. Je la soupçonne de vouloir mourir sans déranger personne, sans autre signe avant-coureur qu'une phrase qu'elle a lâchée dernièrement sur le ton du constat. *Je me demande si dans un an je pourrai encore faire mon nettoyage de printemps.* (...) Elle l'a dit sereinement comme elle m'avait dit, l'année de ses soixante-quinze ans: *c'est la dernière fois que je vais voir mes ruches dans le bois.*

Les ruches étaient distantes d'un kilomètre de la maison et le chemin pour y parvenir accidenté, particulièrement lorsqu'il s'agissait de pousser une brouette pleine de cadres aux alvéoles gorgées de miel. Notre père avait construit l'abri à ruches, avec son toit de toile goudronnée et ses cloisons d'épicéas pleurant, autre miel, leur sève

Vertaling Daan Pieters:

Het einde van de bijen (fragment)

Sommige weken heb ik het zo vreselijk druk dat ik zelfs niet de tijd uittrek om mijn moeder op te bellen. Als haar iets overkwam, zou ik het niet weten. Ik verdenk haar ervan dat ze wil sterven zonder iemand tot last te zijn, zonder ander voortekenen dan een mededeling die ze zich onlangs op nuchtere toon liet ontvallen. *Ik vraag me af of ik binnen een jaar nog mijn voorjaars-schoonmaak kan doen.* [...] Ze zei het kalm, zoals ze me in het jaar dat ze vijfenzeventig werd ook had gezegd: *dit is de laatste keer dat ik naar mijn bijenkasten in het bos ga.*

De bijenkasten waren een kilometer van het huis verwijderd en de geaccidenteerde weg ernaartoe was slecht begaanbaar, vooral als je een kruiwagen vol ramen met tot barstens toe gevulde honingcellen moest voortduwen. Vader had de bijenstal gebouwd, met een dak van geteerd zeildoek en vurenhouten wanden waarvan een

moeder nam de rest op zich, verpakt in haar op ooghoogte getraliede overall, een vormeloze hoed op het hoofd en elastiekjes om de polsen om te zorgen dat geen van de uitzinnige werkbijen zich een weg baande tussen het linnen van de kleding en het plastic van de handschoenen. Dit door een gonzend eskader omkranst buitenaards wezen maakte zachtaardige gebaren die we niet van haar gewoon waren, zo bruusk was zij doorgaans in de weer met bezems, pannen, bestek en emmers. Het huishouden mocht dan een oorlog zijn, de bijenzorg verleende haar de behoedzaamheid van een mijnenruimer. Ja, het was een andere moeder die met afgemeten traagheid de hoogsels van de bijenkasten tilde, er stuk voor stuk de ramen uitlichtte, behoedzaam de werkbijen wegveegde en ze in de kruiwagen schikte alsof het werken van grote meesters waren, zonder schokken en in geschrante rangorde.

Ik bestudeerde deze gedaanteverwisseling vanuit de verte, roerloos op de keien van het pad. Wanneer ze de kruiwagen beetpakte om terug naar huis te keren, bleef ik op afstand, want er waren altijd enkele angstvallig over hun honing wakende bijen die haar volgden, hun angels verscholen in de plooiën van de overall. Een stukje verder gaven ze de strijd op en zette mijn moeder eindelijk haar hoed en het getraliede masker af. Ik zag weer de haastige vrouw die ik kende, haar snelle schreden,

d'or. Mais c'est notre mère qui s'occupait du reste, emballée dans sa combinaison grillagée au niveau des yeux, un chapeau informe sur la tête, des élastiques aux poignets pour qu'aucune des ouvrières en folie ne s'imisce entre la toile du vêtement et les gants de plastique. Martienne auréolée d'une escadrille bourdonnante, elle avait des gestes doux que nous ne lui connaissions pas, elle si brusque avec les balais, casseroles, couverts et seaux. Si le ménage était une guerre, le soin aux abeilles lui conférait une délicatesse de démineur. Oui, c'était une autre mère, celle qui retirait les hausses des ruches avec une lenteur calculée, sortait les cadres un à un, les brossait délicatement pour en faire tomber les ouvrières, les plaçait dans la brouette comme s'il s'agissait de tableaux de maîtres, veillant à ne pas les heurter, à en décaler l'ordonnance.

J'observais cette métamorphose de loin, immobile sur les cailloux du chemin. Quand elle empoignait la brouette pour revenir vers la maison, je maintenais cette distance car toujours quelques abeilles jalouses de leur miel la poursuivaient, leur dard se perdant dans les replis de la combinaison. Plus loin, elles abandonnaient la partie et ma mère ôtait enfin son chapeau et son masque grillagé. Je retrouvais la femme pressée que je connaissais, ses enjambées rapides, l'air de penser déjà à la suite, la soupe laissée sur le coin

ander soort honing droop: goudkleurige hars. Maar moeder bekommerde zich om de rest, ingepakt in haar overall met een gaas voor haar ogen, een vormeloze hoed op haar hoofd en elastiekjes aan haar polsboorden, zodat geen enkele uitzinnige werkbij tussen de stof van haar pak en haar plastic handschoenen zou kunnen komen. Als een buitenaards wezen met een gonzend eskader bij wijze van aureool bewoog ze met rustige gebaren die we niet van haar gewoon waren, zij die altijd zo ruw bezems, pannen, bestek en emmers hanteerde. Het huishouden mocht dan een oorlog zijn, door de zorg voor haar bijen werd ze begiftigd met de verfijning van een mijnenruimer. Ja, het was een andere moeder die de hoogsels met afgewogen traagheid uit de bijenkasten haalde, de ramen een voor een lichtte, er fijntjes over streek zodat de werkbijen er afvielen, ze in de kruiwagen legde alsof het meesterlijke schilderijen waren, ervoor zorgde dat ze ze niet stootte of uit het gelid haalde.

Ik sloeg die metamorfose van ver gade, stilstaand op de keien van de weg. Toen ze de handvatten van de kruiwagen vastpakte om terug naar huis te lopen, bewaarde ik dezelfde afstand omdat ze nog steeds werd achtervolgd door een aantal angstvallig over hun honing wakende bijen die hun angels in de plooiën van haar overall lieten verdwijnen. Een eind verder gaven ze het op en

haar gedachten reeds bij het vervolg, de op een hoek van het fornuis achtergelaten pan soep, de tafel die gedekt moest worden, de bedden die sinds de vroege ochtend door wijdopen ramen werden gelucht. Er moest worden afgesloten, opgevouwen, uitgezet, klaargemaakt, de dienst der mensen weer opgevat na de dienst der bijen. (...)

Het is de laatste keer dat ik... Haar onbewogenheid in de uiteenzetting van de symptomen van de hoge ouderdom duid ik als het resultaat van een proces waarin ze, waarschijnlijk maandenlang en in alle stilte, het vrachtgoed van haar verzaking, de christelijke benaming voor verdriet, heeft voortgestuwd. Dan weer bedenk ik dat, komende van zo'n geestdriftige vrouw, dit enkel kan voortvloeien uit het besef van de volheid van haar verleden leven – werken, kinderen grootbrengen, lezen, vreugde en verdriet, want 's levens kelk versmaadde zij niet (...)

Wanneer onze moeder sterft, wordt ze immer voor de eeuwigheid. De dood zal het subtiele sfumato weer tot leven brengen waardoor ik haar als kind gadesloeg in de halfschaduw van het bos, en op veilige afstand de zachtaardige vrouw bestudeerde die ze, door de bijen, was geworden.

du fourneau, la table à mettre, les lits qu'aèrent dès l'aube les fenêtres grandes-ouvertes. Il fallait fermer, replier, retirer, dresser, retrouver le servir des gens après le servir des abeilles. (...)

C'est la dernière fois que je... Cette sérénité dans l'exposition des symptômes du grand âge, je l'interprète comme l'aboutissement d'un processus qui a sans doute charrié pendant des mois, silencieusement, sa cargaison de renoncement, cette appellation chrétienne du chagrin. D'autres fois je me dis qu'il ne peut s'agir, venant d'une femme aussi enthousiaste, que de la conscience de la plénitude de sa vie passée – travaux, éducation des enfants, lectures, joies et peines, n'en jetez plus, la cour est pleine. (...)

Quand notre mère mourra, elle redeviendra apicultrice pour l'éternité. La mort reproduira ce sfumato délicat à travers lequel, enfant, je la contemplais dans la pénombre du bois, observant, à bonne distance, la femme douce qu'elle était, par les abeilles, devenue.

(Extrait paru dans la revue *Boustro*,
© Caroline Lamarche)

nam mijn moeder eindelijk haar hoed en sluier af. Ik zag de mij vertrouwde, gehaaste vrouw weer, die snel stapte, al aan het vervolg leek te denken, de soep die ze op de hoek van het fornuis had laten staan, de tafel die moest worden gedekt, de bedden die al bij het ochtendkrieken worden gelucht met de ramen wijd open. Sluiten, opvouwen, weghalen, dekken: na het dienen van de bijen kwam weer het dienen van de mensen. [...]

Dit is de laatste keer dat ik... De kalmte waarmee ze de tekenen van haar hoge ouderdom tentoonspreidt, vat ik op als het eindresultaat van een proces waarbij ze wellicht al maanden in stilte gebukt gaat onder de last van de zelfverloochening, dat christelijke woord voor verdriet. Soms denk ik dan weer dat het in het geval van zo'n enthousiaste vrouw niets anders kan betekenen dan het besef van de volheid van haar vroegere leven – werken, kinderen grootbrengen, lezen, verdriet en lol, schei nou maar uit, de maat is vol. [...]

Wanneer onze moeder zal sterven, wordt ze weer voor eeuwig immer. De dood zal het subtiele sfumato laten terugkomen dat haar omhulde wanneer ik haar als kind in het half-duistere bos zag en ik op zekere afstand de zachtaardige vrouw gadesloeg die ze door de bijen was geworden.

